

Eesti Puuetega Inimeste Koja
Ajakiri 4/2003

Sinugda

**Euroopa Puuetega inimeste
aasta hakkab lõppema**

Noorte imetore reis Portugali

**EPI Koja selle aasta suuremad
ettevõtmised**

Konsulent – kes see on?

Pilvedesse poodud lind

2003

The European Year of People with Disabilities
Euroopa puuetega inimeste aasta

SISUKORD

Marko Pomerants	Hea lugeja	3
	Malaga konverents	4
Maret Priske	Kutserehabilitatsiooni aastaseminar	4
	Veronas	
Liis Mardi	Imetore reis Portugali	6
Lissi Kurg	Eesti Puuetega Inimeste Koja	8
	ekspertkomisjonide tööst	
Lissi Kurg, Meelis Joost	Kampaania 2003	10
	Barjäärivaba keskkonna poole	12
Liivi Vahter	Puuetega inimese aasta 2003	15
	Saaremaal	
	Seltsis on segasem	17
Kairit Numa	Meeldejäädavad laagripäevad imelisel	17
	Hiiumaal	
Heiki Lumilaid	Süstamatk puuetega inimestele.	19
	JESS!	
	THINK-projekt	20
Külli Reinup	Aive Raudkivi "Pilvedesse poodud	21
	lind"	
Aive Raudkivi	Kingitus	22
Virve Osila	Jõuluõhtul	25
	Vabariigi President võttis vastu	26
	puuetega inimesi	

Euroopa puuetega inimeste aasta hakkab lõppema. Aasta jooksul on toimunud nii Eestis kui ka kogu Euroopas palju suuremaid ja väiksemaid üritusi, kus tähelepanu all on olnud puuetega inimeste elu: probleemid, mured ja kordaminekud. Oleme ajakirja „Sinuga” käesoleva aasta kõigis numbrites püüdnud tuua lugejateni ülevaateid selle tähtaasta olulisematest ja huvitavamatest sündmustest. Kuid kindlasti on veel paljugi, millest me rääkida ei ole jõudnud.

Kas selle aasta jooksul suutsime astuda sammukese edasi võrdsete võimaluste loomisel teel? Kas aasta moto – „mitte midagi meile ilma meieta” – tähendust mõistetakse nüüd rohkem? Kas puuetega inimesed on tööturule oodatud? Küsimusi on palju, nendest tuleb rääkida. Võib-olla saabub siis kiiremini aeg, mil mõistetakse, et maailm on meie kõigi jaoks. Just sellistena, nagu me oleme, oleme me kõik vajalikud ja igaühel on oma koht siin ühise päikese all.

Meeldivat aasta lõppu Teile!

Eha Leppik

Hea lugeja,

Sotsiaalministrina asusin tööle ajal, mil rohkem kui esimene veerand puuetega inimeste aastast oli läbi saanud. Koheselt märkasin puuetega inimeste organisatsioonide aktiivsust ürituste korraldamisel – kuhu mindki lahkelt osalema paluti –, samuti ärgitamas väsimatult diskussiooni meedias ja poliitikute seas, kuni vabariigi presidendini välja. Peab ütleva, et sellistest üritustest osavõtt on minu jaoks lausa positiivseks harjumuseks saamas ning järgnevatelgi aastatel ei tahaks lasta hool raugeda!

Samas, arvestades suuri muutusi, mis meie riigis Euroopa Liiduga liitumisel toimumas on, ja ka ise töö tõttu teistes riikides käies, näen, kuivõrd vajalik on tihe infovahetus. Siin on kindlasti Eesti Puuetega Inimeste Kojal tähtis roll viia teave üleeuroopaliste materiaalsete ja muude koostöövõimaluste kohta organisatsiooni iga liikmeni. Unustamata ka puueteta inimesi, kelle teadlikkus suureneb sedavõrd, mida aktiivsemalt enda kõrval ka puuetega inimest nähakse.

Palju teemasid on läbi puuetega inimeste aasta ürituste kõlama jäänud. Teiste hulgas rõhutaksin rohkem puuetega inimeste organisatsioonide võrgustiku edendamist ja muidugi puuetega inimeste tööhõive küsimusi.

Tööhõivest rääkides on mul hea meel värske ravikindlustusseaduse muutmise seaduse eelnõu üle, mis võimaldab töötaval kindlustatud isikul, kes saab riiklikku töövõimetuspensionit, ja samuti vähemalt 65-aastaselt töötajal saada haigushüvitist senise kuni 90 päeva asemel võrdväärselt kõigi teiste kindlustatutega kuni 250 päeva.

Nii tulebki rõhutada võrdsust tööjõuturul. Ka puuetega inimestel peab olema võimalus ja tingimused ning pealehakkamine ise endale leiba teenida ning seeläbi paremini toime tulla. Selle saavutamiseks aga ei tohi me kindlasti piirduda vaid ühe aastaga, mille nimeks puuetega inimeste aasta.

Soovin Teile jätkuvalt jõudu ja edu nii täna kui ka pärast 3. detsembri suurüritust, kus võetakse see teguderohke aasta kokku.

Lugupidamisega,

Marko Pomerants
sotsiaalminister

Malaga konverents

Hispaania valitsuse korraldusel toimus Malagas 7. - 8. mail puuetega inimeste integratsioonipoliitika eest vastutavate ministrite II üleeuroopaline konverents, kus arutluse all oli elukvaliteet.

Konverentsi juhatas Hispaania töö- ja sotsiaalminister hr Eduardo Zaplana.

Koosviibijad valisid konverentsi asejuhatajaks 7. mail Portugali tööasjade riigisekretäri dr Luis Pais Antunes'e ja 8. mail Sloveenia töö-, pere- ja sotsiaalministri dr Vlado Dimovski.

Konverentsi peateema oli "Puuetega inimeste elukvaliteedi parandamine: sidusa poliitika kujundamine ühiskonnas täisososaluse nimel ja selle kaudu."

Alateemad:

1. "Puuetega inimeste kodanikutunnetuse ja ühiskonnas täisosalemise edendamise neile võrdsete võimaluste tagamise kaudu, arendades tõhusaid õigus- ja poliitikanorme."
2. "Uuenduslike suundade arendamine puuetega inimestele osutatavate teenuste osas, lähtudes tarbijate erivajadustest."

Lisaküsimustena arutati ettepanekuid puuetega naiste ja eritasemel hoolitsust vajavate isikute integratsiooni tõhustamiseks.

Konverentsi peaesmärk oli üldpõhimõtete väljatöötamine, mis peaks olema aluseks kujundatavale invapoliitikale ja avalike teenuste osutamisele. Sellest lähtuvalt arutasid ministrid sellealaseid saavutusi ja puudujääke lähiminevikus ja praegu rakendatavas puuetega inimeste integratsioonipoliitikas, samuti käsitleti uute probleemide lahendamise meetodeid. Vahetati ideid, jagati kogemusi ja arutleti meetmete üle, mis on võetud või mis tuleb kasutusele võtta puuetega inimeste elukvaliteedi parandamiseks riiklikul, Euroopa ja rahvusvahelisel tasandil.

Debati lõppdokument – "Ministrite Malaga deklaratsioon puuetega inimestest: suundumus ühiskonnaelus täisosalemisele on aluseks suurejoonelise, kuid üksikasjaliku ja paindliku Euroopa tegevuskava väljaarendamisele, eesmärgiga rakendada kõnealusel konverentsil välja töötatud põhimõtteid riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil.

Samuti andis konverents oma panuse Euroopa puuetega inimeste aasta (2003) läbiviimisesse.

Konverentsil osalesid puuetega inimeste integratsioonipoliitika eest vastutavad ministrid või nende esindajad Euroopa Nõukogu liikmes- ja vaatlejariikidest, Eestit esindas Sotsiaalministeeriumi hoolekande osakonna juhataja Sirlis Sõmer.

Konverents võttis vastu poliitilise deklaratsiooni (tekst EPI Koja koduleheküljel).

Kutserehabilitatsiooni aastaseminar Veronas

EPRi (European Platform for Rehabilitation), Euroopa Kutserehabilitatsiooni Platvormi järjekordne aastaseminar toimus k.a 11. - 13. septembril Itaalias Don Calabria Instituudis. EPR on Euroopa kutserehabilitatsiooni asutusi ühendav organisatsioon, mille assotsieerunud liige on ka Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus.

11. septembril avati seminar direktorite nõukogu ja rehabilitatsiooni akadeemia istungitega.

Esimese päeva kavas olid jooksvate küsimuste kõrval tähtsamatena arutusel Euroopa Rehabilitatsiooni Kvaliteedimärgi (EQRM) protsessi ja Euroopa Rehabilitatsiooni Akadeemia raportid. Samuti konkretiseeriti tulevase koostöö tulemuslikkuse kriteeriumid, millest tähtsamaks töötab kujuneda spetsialistide vahetus ja personali koolitus.

Et aastaseminarile tulevad erinevate rehabilitatsioonikeskuste esindused, kasuta-

take seminaripäevi ka ühisprojektide koosolekute läbiviimiseks, uute ideede ja projektikavade läbiarutamiseks. Nii ka seekord. Kohtusime oma saksa partneritega Olsbergist, kellega koostöös käivitub järgmisel aastal IT-metoodika alane ühisprojekt Leonardo da Vinci programmi raames.

Oleme kavandanud Euroopa Rehabilitatsiooni Kvaliteedimärgi alast koolitust laiendada ka meie eesti kolleegide ja taastusasutuste seas. Vastava kokkuleppe oleme saavutanud, ajast ja programmist teavitame teid täiendavalt.

Seminaripäevadega paralleelselt toimub igal aastal ka **infomess**, kus erinevad rehabilitatsiooniasutused tutvustavad end ja oma uusi tegemisi.

Kahel seminaripäeval toimus kolm sessiooni ja üks diskussioonifoorum vabas õhus teemal "Rehabilitaatori kui professionaali osa rehabilitatsiooniprotsessis."

Seminari sessioonide teemad olid: „Personali arendamine kui eesmärk ja instrument” ja „Kõikehaarav rehabilitatsioon: kuidas saavutada kliendi rahulolu?”

Teise sessiooni käigus tutvustati ka platvormi liikmesorganisatsioonide rehabilitatsiooniteenuste kaardistamise tulemusi. Meie poolt vaadatuna jääme siin tagasihoidlikku rolli erivajadustega inimestele vaba aja, spordi- ja kaitstud töökohtade pakkumisel, samuti avatud tööturu ja invatranspordi võimaluste suhtes.

Kolmas sessioon käsitles rehabilitatsiooniteenuste osutajate rolli rehabilitatsiooniprotsessi partnerlussuhetes. Sellel sessioonil esines ka seminari külaline, Euroopa Komisjoni puuetega inimeste integratsiooniosakonna juhataja pr Wallis Goelen, kes peatus komisjoni invapoliitika küsimustel. Detsembrikuus päädiva Euroopa puuetega inimeste aasta lõppüritus toimub Roomas, kus võetakse vastu aasta lõppdokument.

Seminar toimus ühes EPR liikmesorganisatsioonis – kristliku taustaga Opera Don Calabria Instituudis, mis on polüfunktsionaalne rehabilitatsiooniasutus, kus erinevate osakondade koostöö tulemusena osutatakse

kutse-rehabilitatsioonialaseid ja kaasavaid toetavaid teenuseid. Keskus paikneb Verona eeslinnas laial territooriumil. Keskuse kutseõppeosakond pakub väljaõpet keskkaridusega

Opera Don Calabria Keskuse hooned

puuetega noortele ja ümberõpetäiskasvanutele – vanglast vabanenutele, migrantidele jt riskirühmadesse kuulujatele.

Keskuse juures tegutseb sotsiaalse ja meditsiinilise rehabilitatsiooni osakond, kus klientideks on lapsed, noorukid ja täiskasvanud, kellele koostatakse rehabilitatsiooni plaanid. Samas töötavad arstid, psühholoogid, kõnetöö- ja tegevusterapeutid ning osutatakse neuropsühholoogilise rehabilitatsiooni ja füsioteraapia teenuseid.

Keskuse juurde on rajatud puuetega inimeste vajadustele vastav spordikeskus, mis koosneb normaalmõõtmega ujulast, jalgpalliväljakust, judo-, käsipalli-, võrk- ja korvpalliväljakutest. Spordikompleks on avatud ka ümbruse elanikele. Asendamatu on spordikompleksi osa sotsiaalse integratsiooni kontekstis.

Keskusel on päevane töökeskus ja sotsiaalkorterid, mille elanikke valmistatakse ette iseseisvaks eluks ja organiseeritakse erinevaid vaba aja üritusi.

Oluline koht Keskuses on **tööuuringute laboril**, mille klientideks on ajutraumadega, füüsilise ja vaimse puudega inimesed. Laboris tehakse koostööd tööandjatega ning Keskuse kõigi teiste osakondadega. Viiakse läbi töökatseid, nõustatakse kliente ja nende perekondi, toetatakse avatud tööturul jne.

Keskus on valmimisjärgus, alles möödunud õppeaastal valmis ajakohane töökodade kompleks, jätkub territooriumi heakorrastus. Hästi toimib koostöö kohaliku omavalitsuse ja tervishoiuasutustega, era- ja riiklike kindlustusfirmadega. Tore oli see, et kõrvuti osalemisega seminaril sai tutvuda ka Itaalia ühe nüüdisaegsema rehabilitatsiooniasutusega.

Maret Priske
Astangu Kutser rehabilitatsiooni Keskuse
direktor

Astangu infomessil
Vasakult: Merike Merirand, Marika Hans,
Maret Priske

Imetore reis Portugali, koos veinivalmistamisega

Liis Mardi

***Käesolev projekt viiakse ellu Euroopa Ühenduse programmi Euroopa Noored toetuse abil. Selle projekti sisu ei pruugi tingimata kajastada Euroopa Ühenduse või Euroopa Noored Eesti büroo seisukohti ega hõlma nendepoolset vastutust.

30. augustist 7. septembrini toimus kahe organisatsiooni, Eesti Puuetega Inimeste Koja (EPIK) ja H2O vahel rahvusvaheline noorsoovahetus Portugalis, mis sai teoks tänu Euroopa Noorte programmi toetusele ning milles osales 10 puudega noort Eestist.

Projekt, nimega **Euroopa Noorsoodünaamika – ühisosa tugevdamine, erisuste vähendamine**, oli kuudepikkuse ettevalmistus-töö tulemus, eestvedajaiks Merle Tomberg ning Lissi Kurg, osa said loomulikult ka projektis

osalenud noored ise. Projekti idee saadi Euroopa puuetega inimeste aastalt 2003, mis ühtlasi on ka värske vee aasta.

10 päeva kestnud Portugali-projekti vältel saime teada palju uut kahe nii erineva kultuuri kohta, osalesime arvukatel üritustel ning leidsime hulga uusi sõpru nii oma grupist kui ka vastuvõtjate seast. Kogu ettevõtmine oli hariv ning sisukas, toimusid kahte maad, Eestit ning Portugali tutvustavad ettekanded, lisaks rääkisime vaheldumisi legende ja lugusid oma maadest, arutlesime noorsootöoga seotud teemadel ning vestlesime EPI Kojaga ja H2O tööst.

Portugalisis ootas meid siiras ja soe vastuvõtt. Kartused, et meisse võidakse ehk eelarvamuslikult suhtuda, hajusid esimeste hetkedega. Seejuures oli hämmastav tõsiasi, et H2O noortele oli noorsoovahetus EPI Kojaga esimene isiklik kohtumine puudega inimestega.

Ühised tegevused lähendasid kahe maa noori, ka mõningane keelebarjäär ei tekitanud suhtluses takistusi ega probleeme. Koos saime hakkama nii eestlastele omaste seltskondlike mängude mängimise kui ka portugallastele tähtsa veinitegemisega. See tekitas meis vast kõige enam emotsioone, samas olid portugallased suhteliselt elevil, kui nad meie kartulivõtu traditsioonidest kuulsid. Päril otsast lõpuni me veini siiski valmis ei teinud, küll aga korjasime lõunapäikese paistel

põldudelt lademetes viinamarju, mille hiljem ka spetsiaalselt kohandatud ruumis jalgadega puruks trampisime.

Kolm päeva veetsime Constancias telklaagris. Seal õppisime lähemalt tundma portugallaste au ja uhkust – kirjanik Camoes'i, kes sealtsamast linnakesest pärit oli, muuhulgas külastasime ka tema botaanikaeda.

Zezeze jõel, mis Constancias ühineb Portugali suurima jõe Tejoga, viisime üheskoos läbi ka suurepärase kanuumatka, mis H2O noortele on üks põhilisi harrastusi. Matkale eelnes kuivtrenn maal, selle käigus õpetati meile süstasõidu tehnikat. Kogu ettevõtmine oli lõbus ning lõppes traditsioonilise veesõjaga. Nautisime ka Potugalile omast ööelu. Iseenesest mõistetavalt mindi välja alles kesköö hakul ning peod kestsid varajaste hommikutundideni.

Mida päev edasi, seda raskem oli meil hommikuti tõusta, siiski suutsime need

kümme päeva võõrustajatega sammu pidada. Päevakavassee mahtus teisigi ettevõtmisi: külastasime Rio Maiori linnapead, puudega noorte rehabilitatsioonikeskust, veepaviljoni ning 1998. aasta maailmanäituseks valminud muuseumi Lissabonis, kus eksponeeritakse ookeanide ning merede veealust maailma. Meid viidi kohalikku televisiooniprogrammi Portos ning võtsime osa konverentsist, kus räägiti Portugali sotsiaalsüsteemist ning puudega inimeste võimalustest sealse ühiskonnas.

Noorsoovahetus Portugalis oli meeldejääv ning elamusterohke. Tänavu veebruarikuus toimus EPI Kojal sarnane projekt Prahas.

Järgmisel suvel ootame H2O noori ning tšehhe külla Eestisse, et läbi viia samalaadne üritus, seekord kolme riigi noorte osalusel.

Liis Mardi
Projektis osalenu

Programmis osalejad

Eesti Puuetega Inimeste Koja ekspertkomisjonide töös

Aasta moto "Maailm meile kõigile" väljendab mõtet, et ühiskond peab oma liikmetele meelde tuletama kõigi inimeste võrdõiguslikkust. Ka puudega inimesel on õigus ja kohustus õppida, töötada, oma eluga võimalikult iseseisvalt toime tulla. Ühiskond on sedavõrd edukas ning terve, kui võrd terve on ühiskonna üksik liige. On äärmiselt oluline, et iga inimene tunneks end turvaliselt, ei oleks tõrjutud ning tal oleks tingimused elada võimalikult kvaliteetset elu.

Sooviga anda omapoolne panus puuetega inimeste elus ettetulevatele takistustele parimate võimalike lahenduste leidmisel ning puuetega inimeste standardreeglite ellurakendamise tegevuskavale vastavalt moodustati selle aasta kevadel Eesti Puuetega Inimeste Koja juurde komisjonid (Reegel 4, toetavad teenused, meede 2 ja 3 – kaasata puuetega inimesi teenuste väljatöötamisse ja viia lõpule sotsiaalteenuste vajaduste hindamine, kehtestada teenustele ligipääsemise ja kättesaamise selged kriteeriumid ning protseduurid).

Ekspertkomisjonid on EPI Koja käepikenduseks puuetega inimeste probleemide teadvustamisel ja lahenduste leidmisel. Moodustatud on kolm komisjoni, mis tegelevad järgmiste valdkondadega: tervishoid ja rehabilitatsioon, tööhõive, haridus.

Komisjonide liikmed teevad seda tööd vabatahtlikult ja omast vabast ajast.

Teame, et tegemist ei ole kiirete lahendustega, vaid pikaajalise protsessiga ning parimate lahenduste leidmine sõltub paljudest ühiskonnas aset leidvatest muutujatest.

Mis tehtud:

1. Tervishoiu ja rehabilitatsiooni komisjon

Komisjoni tööd juhib **Olga Ilgina**, Eesti Pimedate Liidu liige, rehabilitoloog.

Selle komisjoni **eesmärgiks** on seatud valdkonna analüüs ja ettepanekute tegemine rehabilitatsioonisüsteemi parandamiseks.

Komisjon käsitles järgnevaid teemasid:

- olemasolev rehabilitatsioonisüsteem

- erinevate puudeliikide rehabilitatsiooniteenuste määratlemine
- rehabilitatsiooniteenuste kättesaadavus
- rehabilitatsiooniplaanide koostamine
- puude raskusastme määramise kriteeriumid

Praegusel rehabilitatsioonisüsteemil on mitmeid kitsaskohti, mistõttu see ei toimi ootustekohaselt.

Sellest lähtuvalt meie komisjoni ettepanekud:

- koostada kõigist rehabilitatsiooni protsessis osalevatest spetsialistidest nõunike komitee;
- kuulata ära sotsiaaltöötajate seisukohad ja võtta neid arvesse adekvaatse olukorra hindamiseks;
- katta vajadus lisapersonali ehk assistendi järele (nimetagem seda rehabilitatsiooniplaanide koordinaatoriks);
- kaardistada kohalikes omavalitsustes rehabilitatsiooniteenuseid osutavad asutused;
- käivitada riiklikul tasandil tippspetsialistidest koosneva meeskonnaga projekt, kes käiks ära kohtades, kus puudub vastav teenus, ja tagaks inimestele vajaliku nõustamisteenuse ning planeeriks kliendi kodus puude spetsiifikale vastavalt muutus- ja kohandustöid;
- viia rehabilitatsiooni teenuste hulka kõrgel tasemel nõustamise ja koduviitide teenus;
- erinevate puudeliikide rehabilitatsiooniteenuste määratlemine.

Rehabilitatsiooniteenuste määratlemisega peaksid tegelema asutused, kes ka praktiliselt teenust osutavad. Praegu suureneb nende asutuste hulk, mis annavad ainult hinnanguid või koostavad plaane.

2. Tööhõive komisjon

Töö on iga inimese jaoks üks olulisemaid **faktoreid iseseisva elu saavutamisel. Seda mõistab ka European Disability Forum (EDF).**

Tööhõive komisjoni töö kattub European Disability Forum'i ja EPI Koja raames läbi viidava projekti "Liituvate riikide puuetega inimeste organisatsioonide tugevdamine" käigus moodustatud tööhõive paneeliga. Paneeli töökoosolekuid juhivad **Tanel Joost**, OÜ Händikäpp Imidž juhataja, koosolekutevahelisel ajal koordineerib tööd **Meelis Joost**.

Puudega inimene kohtab erinevaid tõkkesid töö leidmisel, eelarvamusi, mis on tingitud info, teadmiste ning kogemuste puudusest. Toetuste süsteem ei ärgita puudega inimesi (sügava puudega inimesi eriti) sisenema või naasma tööturule, piisavalt ei ole puudega inimesele kohandatud või nn kaitstud töökohti.

Liiga palju on juhtumeid, kus tööandjad diskrimineerivad tööd otsivaid puudega inimesi või juba töötavaid puudega inimesi. Nt töölepinguseadus ei sätesta puuetega inimeste diskrimineerimist.

Tööandjad pole nõus või neil pole võimalik kanda puudega inimese töölevõtmisega seotud lisakulusid – nt pikaajaliselt kompenseerida madalama töövõimega inimeste töötamist, parandada ruumide ligipääsetavust või tehnilist varustatust (nõuded, mis tulenevad Töökeskkonna seadusest – mille elluviimine on reeglina puudulik). Ükski toetuste süsteem ei kata neid kulusid tööandja eest.

Mitteligipääsetav transport ning hooned raskendavad või sageli muudavad võimatuks puudega inimese liikumise kodust tööle.

Samuti pole informatsioon tihti kõigile kättesaadav, nt kuulmispuudega või õpiraskustega inimesed.

Sellest tulenevalt pole puudega inimestel sageli piisavat motivatsiooni ega vajalikku tuge (nt kvaliteetset nõustamist rehabilitatsioonikeskustes, toetatud töötamise teenuseid), et valmistada neid ette tööleasumiseks.

Tööhõive paneeli **eesmärgiks** on:

- Töötada välja omapoolne konkreetseid meetmeid sisaldav poliitiline tegevuskava puuetega inimeste tööhõive parandamiseks;
- Töötada selle nimel, et tegevuskava leiaks ka väljundi konkreetsetes seaduse eelnõu vormides.

Planeeritud tegevused:

- kaardistada Eestis puuetega inimeste tööhõive olukord ja põhilised takistused töö leidmisel;
- kaardistada meetmed, mida Eestis rakendatakse tööpuuduse vähendamiseks ja analüüsida nende toimimist, samuti analüüsida erinevaid õigusakte, mis antud küsimust reguleerivad;
- koguda informatsiooni mujal maailmas kasutusele võetud meetmetest;
- viia läbi ankeetküsitlus puuetega inimestest töötajate, MTÜde juhtivtöötajate ja tööhõiveametite spetsialistide seas;
- leida ühisosasisid väljapakutud meetmete ja ELi struktuurifondide kaudu avanevate võimaluste vahel.

Tööhõive paneeli töögrupp on seadnud eesmärkide saavutamise tähtajaks 2004. aasta sügise.

Kampaania 2003 Jõgeval

Pr. Mai Treial, Riigikogu sotsiaalkomisjoni esinaine

3. Hariduskomisjon

Komisjoni tööd juhivad **Eda Pöld**, Kuressaare Vanalinna Kooli toimetulekuklassi õpetaja, Saaremaa Vaegkuuljate Ühingu esinaine. Töögrupi **eesmärgiks** on koostada analüüs, mis on vajalik ettepanekute tegemiseks rehabiliteerimissüsteemi väljatöötamiseks Eestis.

Missugune on olemasolev haridussüsteem, hariduse kättesaadavus erinevate puudeliikide esindajatele, olemasolevad tugisüsteemid

puudeliigist lähtudes – need olid põhipunktid, millele komisjoniliikmed koos vastust püüdsid leida.

Analüüsi puudeliigiti hariduse omandamisel esinevaid raskusi ning tehti ettepanekuid takistuste kõrvaldamiseks.

Puudulik ligipääs haridusele ja koolitusele loob hilisemad raskused sisenemisel avatud tööturule. Seega tegelemine hariduse küsimustega õigeaegselt tagab puudega inimestele töökoha ja koolituse vastavalt nende vajadustele, võimetele ning vaimsusele.

Uurimustulemuste andmete põhjal võib tõdeda, et puudega lastele on reeglina alg- ja põhiharidus kättesaadav. Probleeme on sageli erikoolidel, sest ei ole lisaraha, et tagada igale õpilasele vastav ja võimetekohane hariduse andmine.

Hariduse kättesaadavus muutub probleemseks kutseõppes sobiva kooli ja õppegrupi leidmisel.

Puudega lastest on paljud (eriti liikumispuudega) võimelised õppima tavalise riikliku õppekava järgi, kui neile töötada välja individuaalne õppekava osades ainetes (nt matemaatika, käsitöö, kehaline kasvatus).

Põhiprobleemid, mida puudega lapsed hariduse omandamisel kohtavad:

- lasteaiad ja koolid on kohandamata, puudub transporditeenus, isikliku abistaja ja viipekeele tõlgi teenust ei võimaldata piisavalt;
- kool pole valmis võtma vastu puudega lapsi (eelarvamus, õpetajatel hirmud, niigi suur koormus jne);
- oskamatus ja soovimatus koostada individuaalseid õppekavu (ei rahastata);
- klassides liiga palju lapsi;
- puuduvad abivahendid;

KAMPAANIA 2003

“Kampaania 2003” – sellist nime kandis projekt puuetega inimeste vajaduste alase dialoogi algatamiseks, pühendatud Euroopa puuetega inimeste aastale.

Läbiviimise aeg: november 2002 – detsember 2003.

- riiklik õppekava on liiga mahukas, gümnaasiumiharidust pole võimalik omandada koduõppe vormis;
- vanematel puudub lapse huvidest lähtuv haridusalane nõustamine;
- tavakooli õpetajatele puudub vajalik lisakoolitus puudega lapse erivajaduste ja õpetamise metoodika suhtes;
- puudulik tugiteenuste süsteem.

Kokkuvõtteks

See on pika protsessi algus, mille arengusse saab ka iga puudega inimene oma tähelepanuväärse panuse anda. Mõistlik on ka ise käed külge lüüa, mitte oodata, mida teised ette võtavad. Üleskutse: olen komisjonile võrdseks partneriks!

Peame aga samas endale aru andma, et üks asi on probleemide tuvastamine ja tegevuste planeerimine rehabilitatsiooni, hariduse ja tööhõive valdkonnas, kuid hoopis keerulisem ning pikaajalisem on nende ettepanekute taha riigieelarvest konkreetsete finantside saamine.

Suur tänu tehtud töö eest kõigile komisjonide liikmetele ja samuti ülevaadete koostajatele Tanel Joostile, Eda Pöllule ja Olga Ilginale.

Lissi Kurg
EPI Koja tegevjuht
epikoda@epikoda.ee

NB!

Eesti Noorte Kommertskoda (ENKK) valis sel aastal **väljajapaistvaks nooreks inimeseks ärimehe Tanel Joosti.**

Ajakirja „Sinuga” toimetus õnnitleb!

Projekt viidi läbi koostöös Taani puuetega inimeste organisatsioonide liiduga DSI. Projekti tegevus kaasas kõiki EPI Koja 46 liikmesorganisatsiooni üle vabariigi.

Rahastajaks oli Euroopa Komisjoni Phare Access programm.

Alljärgnevalt ülevaade projekti jooksul toimunud tegevustest:

Seminarid maakondades

Ajavahemikul veebruar - september toimusid igas maakonnas temaatilised info- ja teavitusseminarid, kokku 16. Organisaatoriks ja läbiviijaks oli alati maakondlik koda koostöös kahe puuetega inimeste liiduga.

Teema valis koostöökolmik ise, lähtuvalt antud piirkonna lahendamist vajavatest probleemidest.

Keskseteks teemadeks olid:

- rehabilitatsioon – Tallinn, Valgamaa, Põlva, Saaremaa, Jõgevamaa, Harjumaa;
- tööhõive – Järvamaa, Ida-Virumaa, Rapla, Viljandimaa;
- puuetega inimeste organisatsioonide roll kohaliku elu kujundamiselt – Läänemaa
- ligipääsetavus – Ida-Virumaa, Rapla;
- koostöö ja partnerlus – Pärnumaa, Lääne- Virumaa, Hiiumaa;
- puudeastme määramise kord ja tingimused – Järvamaa

Seminaride eesmärgiks oli teadlikkuse tõstmine nii puuetega inimeste endi kui ka kaaskodanike seas, kaasatuse ja sidususe tagamine,

sotsiaalse dialoogi algatamine puudega inimeste ja organisatsioonide, kohalike omavalitsuste, sotsiaal- ja tervishoiuametite, tööhõiveametite, tööandjate jt osaliste vahel.

Igal üritusel oli ka konkreetne väljund. Nii esitati Rakveres toimunud teabepäeval "Puuetega inimesed Lääne-Virumaal koos meiega" pöördumine, mis edastati Virumaa Pensioniametile, Rakvere Linnavalitsusele ja EV Sotsiaalministeeriumile. Raplas valmis ulatuslik maakonna kolme linna ligipääsetavuse videoanalüüs. Valgas, Jõgeval ja Saaremaal jõuti kokkuleppele haiglaga rehabilitatsiooniteenuste osutamiseks. Jõhvis valmib kaldtee ja invatualett kaubanduskeskuses Central, samuti viidi Jõhvi sotsiaalosakond üle esimesele korrusele, et tagada juurdepääs puudega inimestele.

Kohalike seminaride eesmärgiks oligi iga seminari tulemusena leida Euroopa puuetega inimeste aastal lahendus vähemalt ühele kitsaskohale, millele seminari korraldanud puuetega inimeste organisatsioonid tähelepanu osutasid.

Lissi Kurg
Meelis Joost

"Kampaania 2003" Valgas 26.02.2003

Barjäärivaba keskkonna poole

17. kuni 22. augustini toimus barjäärivaba keskkonna – kaasava ühiskonna alane õppe-koolitusreis Taanis, Kopenhaagenis. Eestist võttis osa 43 inimest. Vastuvõtjaks ja seminari läbivijaks oli Taani Puuetega Inimeste Organisatsioonide Liit DSI.

Õppereisi jooksul viidi läbi kaks taani-eesti ühisseminari, külastati sotsiaalobjekte, tutvuti Taani kogemustega ja loodi uusi ning tugevdati vanu koostöösidemeid.

Olulisteks teemadeks olid organisatsiooni struktuur ja liikmelisus, töö poliitika kujundamise alal, puuetega inimeste tööhõive ja ligipääs tööhõivele, harvaesinevate puuete info levik ja organisatsioonide nõustamine, omavalitsuse panus barjäärivabade teenuste osutamisel.

Osalejad jäid väga rahule võimalusega tutvuda taani kolleegide tööga, kohata puudega inimesi ning organisatsioonide aktiivi ning eelkõige saada nähtu põhjal uusi ideid, kuidas parandada organisatsioonide tööd meil Eestis.

Meie vastuvõtja, **Taani puuetega inimeste katusorganisatsioon (Taani Koda, DSI)** tegutseb alates 1934. aastast. Ühise katuse alla kuuluvad:

- 31 organisatsiooni (juriidilised isikud), kus liikmeid on üle 300 000, esindades

kõiki krooniliste haigustega ja puuetega inimesi. DSI ei konsulteeri üksikisikuid ega lahenda erinevate puuetega inimeste organisatsioonide spetsiifilisi probleeme.

- 15 piirkondlikku organisatsiooni (loodud DSI algatusel, ei ole iseseisvad juriidilised isikud).

Kohalikud organisatsioonid kohtuvad regulaarselt üks kord kuus, lisaks sellele toimuvad erinevad temaatilised üritused, konverentsid, teabepäevad. Otsese tegevusega on seotud ka 2500 vabatahtlikku, kes on ise puudega või puuetega laste vanemad. DSI teeb tööd puuetega inimeste poliitika alal. Lobi- ja koostööd tehakse valitsuse, parlamendi ja ministeeriumidega. Üksikisikuid DSI ei nõusta, see on liikmesorganisatsioonide ülesanne.

Kui poliitikud tahavad teha uut seadust või parandada vana, moodustatakse komisjon, kuhu alati kutsutakse ka DSI esindaja.

DSI-l on 2000 esindajat-eksperti erinevatest liikmesorganisatsioonidest. Ekspertideks on nii puuetega inimesed ise kui ka puuetega laste vanemad, kes osalevad erinevate komisjonide, nõukogude, juhatuste jne töös nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil ning kaitsevad puuetega inimeste huve.

Taani koolitusseminarist osavõtjad

Taani kogemus on näidanud, et esindaja-ekspert, kes on katusorganisatsiooni poolt valitud, ei esinda ainult oma puudeliiki, vaid kõiki puudeliisi. Et mõista ja paremini toime tulla oma rolliga erinevates komisjonides, viiakse neile läbi koolitusi. DSI-ga kohtuvad kohalikud organisatsioonid kaks korda aastas.

Seega DSI tegeleb puuetega inimeste üleriigiliste probleemidega, tehes koostööd parlamendiliikmete ja teiste otsustajatega. Seaduste väljatöötamisel küsitakse nõu DSI-lt, tööle on rakendatud konsultandid.

Üldkogu ülesanne:

- põhikirja muutmine,
- tegevuskava koostamine,
- juhatuse valimine (juhataja, asejuhataja, 3 liiget)

DSI rahastamine:

- DSI tegevust rahastatakse hasartmängu maksu tuludest,
- DSI 15 piirkondlikku organisatsiooni saavad toetust DSI-lt. Esindajatele, kes osalevad ühiskondlikus korras puuetega inimeste liikumise töös, tasutakse transpordikulud, vahel ka päevarahad.

Eesmärgid ja tegevussuunad

DSI eesmärgiks on edendada koostööd organisatsioonide vahel, kes tegelevad sünnipärase, haigusest tingitud või õnnetuse tagajärjel omandatud füüsilise või vaimse puude ennetamisega, selle tekke vastu võitlemisega, samuti puuetega inimeste olukorra parandamisega.

DSI tegeleb ainult nende küsimustega, mis on kõikide liikmesorganisatsioonide huvides ning vastavad DSI juhatuse poolt seatud juhtnööridele. Vajadusel aitab DSI oma liikmesorganisatsioonidel toime tulla spetsiifiliste ülesannetega, kuid need peavad siiski jääma ühiste eesmärkide raamidesse. Näiteks, kui mõni organisatsioon võitleb ministeeriumiga ja teda ei taheta kuulda võtta, aga küsimus puudutab paljusid, võib organisatsioon pöörduda DSI poole, kes aitab teha selgitustööd. Kui probleem puudutab aga

ainult väikese grupi huve, siis DSI ei sekku, organisatsioon peab ise hakkama saama.

Tõdeti, et tihti aitab seegi, kui 31 organisatsiooni mõnda ministeeriumi pöörnitseb – asjad saavad kiiresti korda.

Taanis on ühele puudeliigile üks ühing (pimedatele, liikumispuudega, kurtidele jne). Toonitati, et see on väga oluline, et oleks üks organisatsioon, mitte mitu.

DSI täisliikmeks võetakse vastu ainult organisatsioone, kes nõustuvad ühiste eesmärkidega. Lisaks peab liikmeks saamiseks olema organisatsioonil vähemalt 500 liiget ja ta peab olema tegutsenud vähemalt 5 aastat. Alates 1990. aastast saab DSI oma tegevuse organiseerimiseks rahalisi vahendeid riikliku loto tuludest.

Struktuur

- 31 puuetega inimeste organisatsiooni
- Rahvuslik Nõukogu (üldkogu),
- Täidesaatev komitee,
- 4 komisjoni (juhataja, asejuhataja, 4 lihtliiget):
  - sotsiaal- ja tööturupoliitika komisjon
  - tervishoiupoliitika komisjon
  - ligipääsetavus- ja tehnoloogia komisjon
  - hariduspoliitika komisjon

Komisjonid vaatavad kõik puuetega inimesi puudutavad küsimused läbi ja annavad oma hinnangu. Iga komisjon korraldab kord aastas infopäeva, kus tutvustatakse DSI liikmesorganisatsioonidele, mis küsimustega on tegeldud, arutatakse komisjoni tööd. Sageli küsib nendelt komisjonidelt arvamust ministeerium, siis on hea, kui on kindlad seisukohad olemas. Oluline on teada, mida tahetakse ja kuhu tahetakse jõuda.

Sekretariaat

DSI-s töötab:

- direktor
- 9 konsultanti – sotsiaalala, tööturg, tervishoid, haridus, ligipääsetavus, organisatsioonid, informatsioon, development (arendus), cooperation (koostöö)
- 4 sekretäri
- 2 administratiivtöötajat
- 4 töötajat teenuste osakonnas

- 2 töötajat teenindusorganisatsioonis.

Esindatus

Et olla mõjukas, tuleb olla esindatud erinevates üksustes.

- Riiklik üksus – Taani Puuetega Inimeste Nõukogu – 7 DSI esindajat, 7 ministeeriumi esindajat. Väga oluline nõukogu, kelle arvamust ei tohi alahinnata ja seda teavad kõik.
- Rahvuslik sotsiaalasjade kaebuste komisjon. Kui üksikisik ei saa seda, mida vajab, võib ta esitada kaebuse. Kui omavalitsus ütleb ei, on võimalik edasi kaevata. Kaebuste komisjone on erinevatel tasanditel ja nendes on kindlasti üks DSI esindaja.
- Rahvuslik meditsiiniabi osutamise kaebuste komisjon
- Muud nõukogud, komisjonid ja komiteed ministeeriumide juures, rahvuslikud komiteed, maakondade nõukogude ühendus jne
- Euroopa puuetega inimeste foorum.

Poliitika ja selle elluviimise mõjutamine

Alad, mida DSI suudab mõjutada:

- Pensionile siirdumine ja puudepensionit puudutav seadusandlus
- Tööturuga seotud küsimused
- Ligipääsetavus
- Avalikud tervisteenused
- Rahvuslike ja piirkondlike arengu nõukogude tegevus (vähemalt üks DSI esindaja)
- Teabekeskuste tegevus (DSI esindaja).

Eesmärgiks on tulevikus viia kogu otsustus valla tasandile ja jätta maakond vahele. Tingimuseks on, et valdu oleks vähem (271 praegusest vallast võiks jääda 100 järele ja töö selles suunas ka käib).

Maakondlikud osakonnad

- Olles mõne Taani puuetega inimeste organisatsiooni liige, oled samas ka kohaliku üksuse liige.
- Igas maakonnas on puuetega inimeste organisatsioonide kohalikud üksused seotud DSI maakondliku osakonnaga.
- DSI maakondlik osakond koosneb puudega inimestest või nende vane-

matest, kes tegelevad kohalike üritustega. Oma liikmete hulgast valib maakondlik osakond esindajad erinevatesse avalikesse nõukogudesse, komisjonidesse ja komiteedesse.

Kohalik esindatus

DSI maakondlikud osakonnad nimetavad esindajad:

- regionaalsesse sotsiaalasjade kaebuste komisjoni
- teenuste kasutajate maakondlikesse nõukogudesse
- omavalitsuste avatud tööturu komiteesse
- omavalitsuste sotsiaalnõukogudesse
- muudesse avalikesse nõukogudesse ja komisjonidesse

DSI liikmesorganisatsioonid jagunevad:

Liikumispuuded:

Taani Osteoporoosi Sihtasutus, Reumaliit, Sclerosis Multiplexi Ühing, Rahvuslik Puudelite Liit, CP Ühing, Parkinsoni Selts, Lihashaigete Liit, Rahvuslik Polüemeliidi ja Õnnetusohvrite Ühendus

Kommunikatsioonipuuded:

Vaegkuuljate Föderatsioon, Pimedate Liit, Kurtide Liit, Dyslexia Liit, Kõrihaiguste Liit, Kogelejate Liit, Pimekurtide Liit

Vaimupuuded/vaimne tervis:

DAMP Liit, Vaimse Tervise Liit, Rahvuslik Autismiühing

Insult/ajukahjustus:

Äkilise Ajukahjustusega Inimeste Tugiühendus, Insuldiliit

Muud puudeliigid:

Diabeediliit, Epilepsialiit, Fibromyalgia Liit, Psoriaasiliit, Kopsuliit, COPA Taani – Kolostoomiahaigete Liit, Neeruhaigete Liit, Tsüstilise Fibroosi Liit, Hemofiliaühing, Puuetega Inimeste Noorteorganisatsioonide Nõukogu

Projekti Kampaania 2003 tulemused:

- * kaardistati olukord maakondades;
- * saadi teada vajadused, millele rohkem tähelepanu pöörata ja suunad, mida arendama hakata;
- * kohalikud ametnikud said oma maakonna puuetega inimestest rohkem teada;
- * kasvas usaldus ja koostöö puuetega inimeste organisatsioonide ja ametkondade vahel;
- * mõistetakse paremini vajadust kaasata puudega inimesi senisest enam koostöövõrgustikku;
- * suurenes tähelepanu ligipääsetavuse vajalikkusele;
- * teadvustati töökohtade vajadust puuetega inimestele;
- * puuetega inimeste organisatsioonide juhid ja aktivistid said hea ülevaate, kuidas tegutseb DSI.

Projekti lõpetamine

Rahvusvahelisel puuetega inimeste päeval, 3. detsembril toimub Rahvusraamatukogus, Tõnismägi 5, projekti lõppüritus:

- kokkuvõtted ja tulemuste tutvustamine projektist ja Euroopa puuetega inimeste aastast;
- Euroopa puuetega inimeste aasta 2003 kõige koostööaltima inimese, omavalitsuse ning tegevuse nimetamine ja tänuavaldused;
- puuetega inimeste sotsiaalse sidususe alase teatmiku esitlus.

Lissi Kurg

EPI Koja tegevjuht, projekti koordinaator

Meelis Joost

EPI Koja välissuhete spetsialist, projekti administratiivne juht

Puuetega inimese aasta 2003 Saaremaal

Aasta eesmärgiks oli välja selgitada puuetega inimeste vajadused, soovid ja võimalused täisväärtuslikumaks eluks Saaremaal. Soovime kaasata koostöövõrgustikku puuetega inimestega tegelevaid asutusi.

Aasta algas nagu tavaliselt, jaanuaris ja märtsis toimus kaks arvutikoolitust koostöös koolituskeskusega Osilia. Tublimad kursused said rahvusvaheliselt kehtiva tunnistuse. Aprillis toimus üritus "Kampaania 2003", koostöös Eesti Vähiliiduga.

Korraldasime ühiskülastuse Tallinna Linnahalli etendusele "Helisev muusika". Juuli alguses toimus Mändjalas kodade ümarlaud. Suvel käis meil külas palju reisihiimulisi teistest maakondadest. Osalesime kultuurifestivalil jne. Nõnda see meie tegevus käib, ikka üksteist toetades ja projekte koostades.

Projektide koostamine ja ettevalmistamine hoiab hinge sees, aga ei ole kindel, kas elluviimiseks alati vahendeid saab. Seepärast otsustasime sellel aastal leida võimalusi, kuidas teenuste pakkumist laiendada. Põhirõhk sai pandud personali arendamisele ja koolitusele. Neli töötajat läbisid tegevusjuhendaja koolituse ning üks on praegu tegevusterapeudi assistendi

koolitusel. Hakkasime pakkuma uusi teenuseid, sügisel sõlmisime lepingu igapäevaelu ja töötamise toetamise teenuse osutamiseks.

Konsulendisüsteem Taani eeskujul

Kui inimene on ootamatult haigestunud, temaga on juhtunud avariit või muu õnnetus...

Enamasti algab siis tema elus ettearvamatu ja raske periood. Kas ma paranen? Kui kaua see aega võtab? Mis minust edasi saab? Kas ma saan veel töötada? Kellele ma niiviisi vajalik olen?

Pikad haiglapäevad, edasisele kohanemisele aitavad kaasa ainult head rehabilitatsioonivõimalused. Aga kui ikkagi selgub, vaatamata visale pingutamisele, et tervenemist ei tule ning pole võimalik jätkata endist täisväärtuslikku elu?! Kõik on muutunud. Pere ja alles jäänud sõbrad soovivad abistada, aga ei tea, kuidas. Inimene peab teadvustama endale olukorra, millesse ta on sattunud. Alles siis on võimalik talle abi pakkuda, kui ta on valmis ja võimeline seda vastu võtma. Mida kiiremini ta saab informatsiooni oma võimalustest, seda parem on edasine toimetulek.

Kuuel inimesel õnnestus 2002. aasta lõpul läbida konsulendi koolitus Taanis Bornholmil. Seal toimib konsulendi süsteem puuetega inimeste nõustamiseks juba 20 aastat. See on inimlik ja lihtne ning sobiv ka Eestis elavatele puuetega inimestele. Konsulent on ise puudega – ainult nii on võimalik täielikult mõista teise inimese probleemi ja leida sellele positiivne lahendus.

Taanis toimib konsulendi süsteem riigi toetusel. Konsulent saab palka. Ta on tihedas koostöös sotsiaaltöötajate, arstide ja pereliikmetega. Meil toimib see veel vabatahtlikkuse alusel. Saare maakonnas oleme püüdnud alustada konsulendi tööga. Tutvustasime oma plaane kahel sotsiaaltöötajate infopäeval. Saaremaa PI Kotta võtsime tööle inimese, kes hakkas kõigepealt küsitlema puudega inimesi kodudes ja täitis põhjalikud ankeedid. Oleme hankinud oma tegevuseks mitmed vajalikud dokumendid, k.a delikaatsete isikuandmete töötlemise loa andmekaitseinspeksioonist. Selle projekti alustamisel toetas meid ka Hasartmängumaksu Nõukogu. Meeldiva üllatusena käis koos konsulendiga oma valla puudega inimeste kodudes ka sotsiaaltöötaja, kes aitas täita küsitluse ankeetide ning abistas transpordiga. Infot puudega inimeste kohta saime arstidelt, külavanematelt, tuttavatelt ja teistelt.

Vesteldes abivajaja ja tema pereliikmetega selgitab konsulent välja vajadused ja probleemid. Konsulent nõustab ja annab infot võimaluste kohta, mis aitab inimesel tulevikus paremini toime tulla. Vajalik on koostöö arstide, sotsiaaltöötajate, pereliikmete ja sõpradega.

Esmalt tuleb välja selgitada inimese huvid ja tegevused enne haigestumist. Oluline on arvestada igakülgset inimese soove ja vajadusi. Konsulendi ülesanne on aidata inimesel leida võimalused huvi- ja tööalase tegevuse jätkamiseks võimalikult lähedaselt sellele, kuidas oli enne puude saamist. Konsulent peab oskama abistada inimest keerulises sotsiaalsüsteemis toime tulemiseks. Eesmärk on inimest raskes olukorras mitte üksi jätta. Selleks peab konsulent tundma meie riigi seadusandlust, puuetega inimeste rehabilitatsiooni ja ravi võimalusi. Ideaalvariandis peaksid konsulent ja abivajaja kohtuma juba haiglas.

Kirjeldatud süsteemi käivitamiseks andis julgust arusaamine, et see mujal maailmas on toimunud hästi – miks siis mitte ka meil. Inimlik ja lihtne.

Liivi Vahter
Saaremaa PI Koja juhataja

Tähelepanu, liikumispuudega noored!

**Hei, ettevõtlik noor!
Oled sa liikumispuudega?
Oled sa mõelnud, et võiks midagi teha?
On sul ideid, kuid pole, kelle poole pöörduda?**

**® Anna endast märku!
Ootame Sinu ettepanekuid ning aktiivset osalust!
Ära kõhkle ning võta ühendust Eesti Liikumispuudega Inimeste Liidu noortega:**

Airi-Anu, e-post: airianu@hot.ee
tel. 052 88 711

Liis, e-post: liis83@hot.ee
tel. 055 6520 71

Lauri, e-post: laurx@tpu.ee
tel. 052 13 582

Seltsis on segasem!

Eestis ei vähene liikumispuudega inimeste arv. Kuigi arstiabi kvaliteet üha paraneb, suureneb autoavariidest ning muudest traumadest tingitud liikumisvõime vähenemine või kaotus.

Noored on aktiivsed, palju on kahjuks ka (liig)uljuse tagajärgi, kus õnnetuse läbi kaotatakse mingi osa oma tegutsemisvõimest. See on tragöödia nii inimesele enesele kui ka tema lähedastele. Inimene jääb pärast aktiivse arstiabi lõppemist koju ega oska oma eluga midagi ette võtta.

Tegelikult on inimloomus nii sitke, et saab soovi korral kõigest üle. Seda mõistnud koondavad liikumispuudega inimeste ühingud, mis on loodud igas maakonnas. Nimi iseenesest on pikk ja lohisev, aga seletab asja ära. Selgub, et mina, sina ja veel paar haiglas tuttavaks saanud kaashinge pole ainsad. Selliseid inimesi on Eestis üle 5% elanikkonnast, samuti kõigis naabermaades. Organiseerunud on need, kel juba lapsepõlvest mingi puue või juba natuke eakamad inimesed, kes tunnetavad ühise tegevuse vajadust.

Kolm 20-22 aastast tudengit, Airi-Anu TÜ Pärnu Kolledži sotsiaaltöö II kursuselt, Liis Pedagoogikaülikooli eripedagoogika ja Lauri sotsiaaltöö II kursuselt (kõigil neil on olnud tegemist liikumispuuetega inimestega), kutsuvad kuni 35-aastaseid noori Eesti Liikumispuudega Inimeste Liidu toetusel tegutsema. Infot saate ka oma maakonna või linna liikumispuudega inimeste ühingust.

Hakatuses – olge head ja andke endast märku!

Tahaksime kõigiga kontakti võtta, võimalusel ka kohale tulla ja veidi elust rääkida. Arutame ja teeme plaane, püüame ka luua ühenduse Soome samasuguste noortega, kel sarnased probleemid. Nemad meile külla, meie sinna kogemusi saama ja võimalik, ka koos tegutsema – et oma eluga paremini ja iseseisvamalt toime tulla. Jutuga ei veena muidugi kedagi ja valmislahendusi ei ole alati võtta, aga ühistegevuses on jõud!

Eestimaa on nii väike, et pisikesegi munitsipaal- ja riigipoolse toetusega saame kokku tulla ja endast teada anda. Kirjutasime hiljuti projekti, mis peaks toetama meie esimest üritust, ootame sellele positiivset vastukaja.

Mõelge hetk, jätke see “ah-mis-mina-enam-teha-saan” ja andke endast teada!

Postiga saatke kiri koos oma kontaktandmetega aadressil:

Eesti Liikumispuudega Inimeste Liit
Endla 59
10615 Tallinn

või helistage (0) 672 0223

HEI! ÄRGE JÄÄGE NORUTAMA! VÕTKE ÜHENDUST!

Meeldejäädavad laagripäevad imelisel Hiiumaal

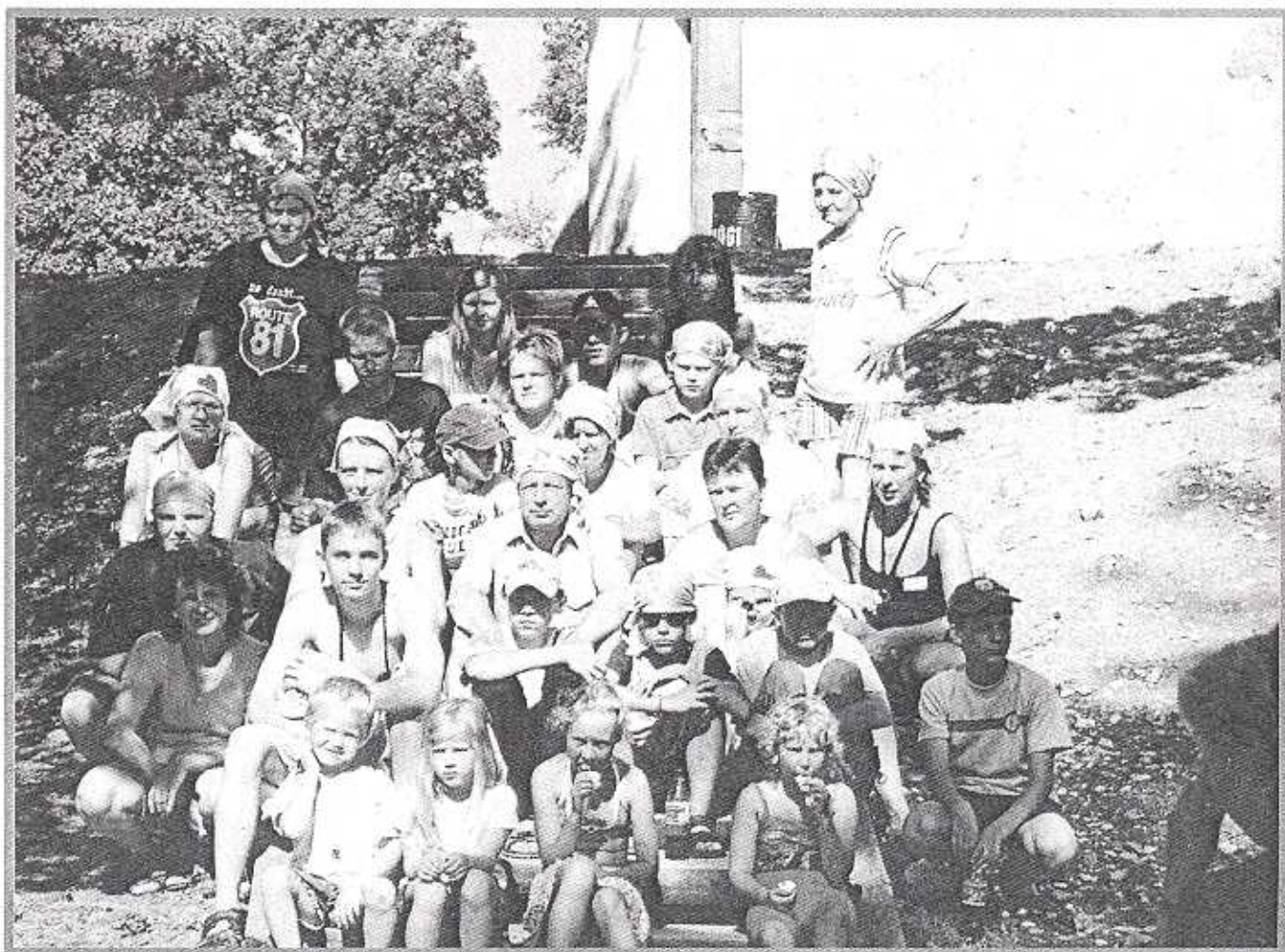
Eesti Vähihaigete Laste Vanemate Liidul on saanud traditsiooniks korraldada igal suvel perelaager. Laagrid on toimunud Eestimaa erinevates paikades.

Selle aasta suvelaager toimus Hiiumaal. Juuli lõpus kogunes üle poolesaja inimese Kõpu Internaatkooli. Kohale olid tulnud pered Võrust Tallinnani, kaasas emad-isad, õed-vennad, vanaemad ja vanaisad.

Suur oli jällenägemisrõõm vanadel tuttavatel ja õhtuks oli sõprus sõlmitud ka uute laagris

osalejatega. Laagris oli perekondi, kes said kokku juba kaheteistkümnendat korda ja samas ka peresid, kelle jaoks oli Hiiumaa laager esimene.

Iga päeva jaoks oli oma päevaplaan, mille olid kokku pannud kasvatajad Liisu ja Piret. Tegevust jätkus küllaga igasse päeva. Pikk elu on ees, miks siis mitte seda võimalikult aktiivselt elada!? Üheskoos võeti ette ekskursioon mööda imelist Hiiumaad, külastati Kärdla linna vaatamisväärsusi ja Reigi kirikut (siin on filmitud eesti film “Reigi õpetaja!”). Tahkuna poolsaarel

Laagrilised Hiiumaal

seisime Estonial hukkunud laste mälestusmärgi ees... Igaüks meist aetas oma kivi nende laste mälestuseks suurde kiviringi.

Laste lemmikpaigaks Hiiumaal oli Mihkli talumuuseum, seriaali "Farm" võttekoht. Muuseumis sai näha ja oma kätega katsuda neid esemeid, mida "Farmis" osalejad kasutasid.

Meeldejääv oli Kõpu tuletorn, kust avanes imekaunis vaade merele ja kogu Hiiumaale.

Igal pärastlõunal toimusid erinevad võistlused nii lastele kui ka täiskasvanutele. Võistkonda kuulusid läbisegi lapsed ja lapsevanemad. Iga võistkond sai endale märgistuseks eri värvi ja mustriga rätikud. Võisteldi pallimängus, täpsusvisetes ja mälumängus. Päeva lõpus said lapsed auhinnad, mille olid välja pannud AS Coca Cola Joogid ja Oriflame. Kõpu kooli õpetajad juhendasid kunstiringi, käsitööringi ja puutööringi. Kunstiring meeldis eriti väiksematele laagrilastele, kes joonistasid lõbusaid suvepilte ja värvisid merekivikesi. Käsitööringis punuti sõbrapaelu.

Kõige populaarsem oli puutööring, kus

meisterdati kadakapuust võinugasid, pannilabidaid, nimetähti ja pildiraame. Ringis osalesid võrdsest poisid ja tüdrukud, aga ka isad.

Ilmataat oli laagrilistele kinkinud ilusad suvepäevad – nautida sai tõelisi rannamõnuseid ja ehitada uhkeid liivalosse.

Viimasel laagripäeval tulid üllatuskülalised – Pärnu tolliameti kaks vahvat narkokoera, kes näitasid oma suurepäraseid oskusi!

Lõpuõhtul käidi koos Kõpu tuletorni jalamil, kus "Päikeseloojangu muusikat" esitas Tõnis Mägi. Laagripäevad olid meeldejäavad ja mitmekülgsed. Lapsevanemad said üksteiselt tuge ja jõudu, lapsed uusi sõpru ja kauneid suvemälestusi. Järgmisel aastal kohtutakse juba uues kohas.

Suur tänu laagri korraldajatele Marje Ojale ja Kersti Saule kaunite laagripäevade eest.

Kairit Numa

Põlva Puuetega Inimeste Koja tegevjuht

Süstamatk puuetega inimestele. JESS!

Mõni rida sissejuhatuses. Invaliikumine on seda mõjukam, mida suuremat osa puuetega inimestest see hõlmab, ka teisi riike silmas pidades. Seetõttu on püütud jõuda regulaarse koostööni Eesti Liikumispuudega Inimeste Liidu ja sõsarorganisatsioonide vahel naaberriikides. Kogemus on näidanud, et säärane ettevõtmine hakkab vilju kandma pärast mõningast info kogumist ning pinna sondeerimist ning reaalsete tulemusteni hakkame jõudma isiklike tutvuste tekkimisel. Mitu aastat olen koordineerinud Eesti–Soome piirkondlikku koostööd ja osalenud ka ettevõtmistes Balti riikidega – tänu sündinud tutvusele sain Leedu Füüsiliste Puuetega Inimeste Liidu kutse osalemiseks nende iga-aastaselt süstamatkal. Anti ka võimalus kaasa kutsuda veel keegi puudega inimene ning abistaja. Sain seltsilisteks Madise ja Maarika Haapsalust (viimane abistajana).

Eelteadmisi oli meil niipalju, et Leedus olid veelgi soojemad ilmad kui Eestis, et retk kestab nädala ja selle pikkuseks on umbes 90 kilomeetrit ja et meid (puuetega inimesi) saadavad terved-kogenud abilised. Teel Leetu oli kosutav võõrustajate tähelepanu, sest reisi ajal hoiti meiega pidevalt telefonisidet. Kohale jõudes soojendas südant leedulaste külalislakhus – nende liidu viitsepresident Gasparas Aleksa saabus pärast keskööd ise meie juurde, et kuulda reisi kulgemisest ja meid majutada. Saime veel suutäie naerda, kui ta teatas, et järgmisel hommikul kell kuus on äratus ja meile saabuvat külaline!?

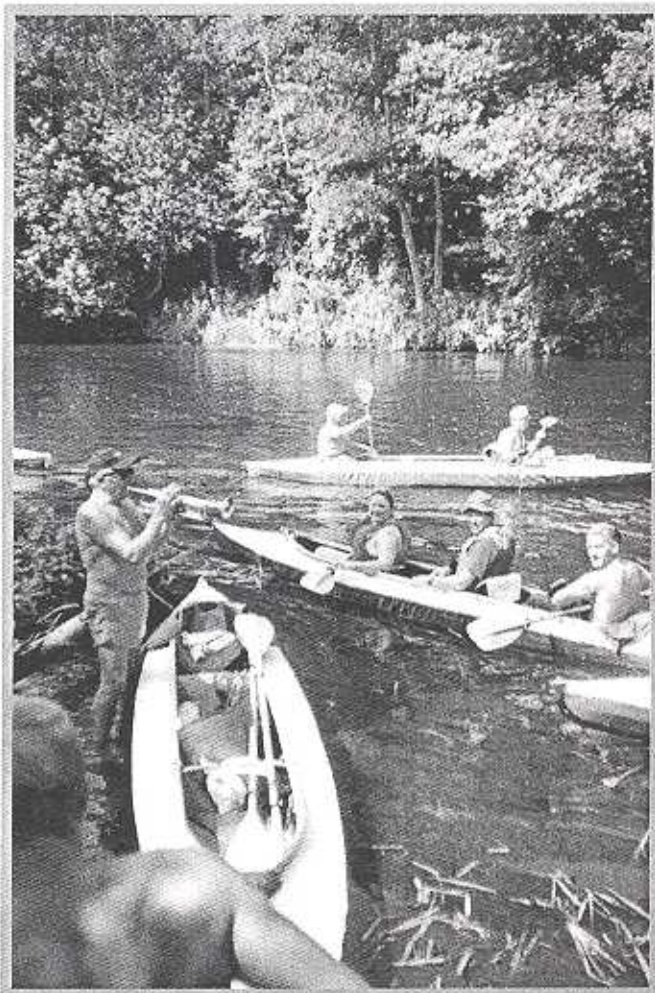
Suur oli aga meie üllatus, kui hommikul vara oligi suur kolistamine ukse taga. Selgus, enne tööle minekut oli meie poolt otsustanud läbi põigata leedu eestlane Urmas Merila. Ta oli juba Eestis aktiivne invaliikumises osaleja, nüüd on ta Leedus puuetega lastele korraldatavatele ettevõtmistele pühendunud. Kohale tuli Leedu Liidu president Rasa Kavaliauskaite koos kaaslastega, et välismaalasi tervitada!

Hetk hingetõmmet – ja asusimegi teele süstamatka lähtelaagrisse Leedu lõunaosas. Tunnikese pärast olime Nemunase lisajõe Merkyse kaldal. Aasale oli juba varustus valmis pandud ja toredate abiliste toel olid telgid

varsti püsti. Puuetega inimesi oli kokku 18, süstasid 9. Igas süstas oli üks terve ja kogenud saatja. Abilisteks-tahtjate vahel oli tehtud lausa seleksioon, sest mitte igaüht ei võetud vastu. Lõkkeõhtul oli kõigi osavõtjate eneseesitlus.

Kui tuli väsimus peale, võis puhkama minna. Ilm oli suurepärase, nii et telgis oli päris mõnus. Suur oli üllatus, kui meid äratas järgmisel hommikul tihe lausvihm! Siis oli küll tuline kiire, et asjad telki tirida... Aga õnneks taevast selgines.

Peab ütlema, et korraldajate ja abiväe koostöö oli laitmatu ja kõrvaltvaataja ei suutnud küll mingeid toppamajäämisi märgata. Vajalik varustus pakitud, võis asuda end süstadesse sisse seadma – kes omal jõul ja kes abiväe toel. Abiliste tegevuse ilmestamiseks peab nimetama, et jõekaldad olid küllaltki kõrged ja järsud, meetrist-paarist kolme kuni viie meetrini.

Matkast osavõtnud

Aega võttis, aga asja sai, ning asusimegi esimesele süstamatkale Leedus. Tunne oli küll säärane, et ega see vettekukkumiseta ei lõpe... Eks algul olime kohmakavõitu ja sõudmine kulges kolina saatel, sest koostöö sujumine võtab aega ja ka leedukeelsete korralduste tajumine ei tulnud korrapealt. Järgmisesse laagripaika sisseseadmine oli sama töömahukas kui eelmisest teeasumine, ehk ainult selle vahega, et abistajad olid juba saanud väikese ülevaate abivajajatest ja ka meie nende suutlikkusest.

Kõige kiiremini tekkisid ja arenesid kontaktid siiski lõkkeõhtute ajal ühislaule lauldes. Päris kerge vaevaga leiti ühiseid meloodiaid ja kõigi kaasahaaramiseks võeti üles ka paljud nõukogudeaegsed venekeelsed laulud.

Järgnevad päevad kulgesid analoogses rütmis, ent tsivilisatsiooni ilminguid hakkas sagedamini kohtama – rippildu, elektriline, elamuid. Majade väljanägemine muutus järjest paremaks, mida lähemale Nemunasele jõudsim. Üldiselt tundub, et Leedus näeb ehk mõnevõrra hallimaid hooneid ja tagasihoidlikumat tänavapilti, kuid invapoliitika osas on neil märgatavamaid edusamme,

võrreldes Eestiga. Võib-olla on nemad osanud paremini lobitööd teha – Leedu invaliidu aastaeelarve on meie omaga võrreldes ikka päris suur.

Kogu veete läbitud, järgnes esmaosalejate ristimine, igaühele langes mingi roll pealtvaatajatele naeruvõimaluse pakkumiseks. Meeleolukal lõpu-lõkkeõhtul tänati korraldajaid ja abilisi ning kõik retkelised said n-ö osalustunnistuse.

Tagasiteel veetsime pool päevakest Vilniuses. Meid viidi paikadesse, kus olid "kuumad kohad" Leedu taasiseseisvumise teel (telemaja, teletorn jne) ja muidugi kuulsasse Vilniuse vanalinna. Huvastijätt oli eriti soe ja sõbralik, kahju oli lahkuda.

Rahulolu reisist oli suur, olime õnnelikud, et julgesime riskida, positiivne märk jäi maha! Usume, et hakkame jõudma koostöö uude etappi – Eesti Liikumispuudega Inimeste Liit ja Leedu Füüsiliste Puuetega Inimeste Liit on osalised riikidevahelistes ettevõtmistes.

Heiki Lumilaid
Eesti Liikumispuuetega Inimeste Liidu liige

THINK-projekti lõpetanud kursused otsivad rakendust!

Aastane tõsine töö on lõppenud

27. septembril toimus TTÜ Avatud Ülikooli ruumes kursuste pidulik lõpetamine

THINK Baltic Extension oli Euroopa Komisjoni poolt finantseeritav projekt, mida Eestis viis läbi Tallinna Tehnikaülikooli Rehabilitatsioonitehnoloogiate Keskus.

THINK – Towards Handicap Integration Negotiating Knowledge – tähendab lahtiseletatult puudega inimeste integreerimist tööjoturule ja neile sellesuunalise eelkoolituse võimaldamist.

Lõppes õppetöö spetsialiseeritud gruppides:

1. **Teleturundus:** otsepostitused, telefonimüük, müük interneti vahendusel

2. **Tõlkimine:** tõlketeenused
3. **Disain:** graafiline disain, elektroonilise meedia illustreerimine
4. **Programmeerimine:** andmebaaside kavandamine, eri keeltes programmeerimine
5. **Veebilehtede koostamine:** Interneti kodulehekülgede loomine, nende haldamine
6. **Kodulehekülgede majutus:** serverimajutuse korraldamine (FIE-na)
7. **Tekstitöötlus:** andmete sisestamine, tekstide redigeerimine
8. **Märkmed ja ülestähendused** andmete kogumine ja üles märkimine
9. **e-koolituse tuutorlus:** e-kursuste ettevalmistus, e-õppe programmide teenindamine

10. Projektide kirjutamine: mitmesuguste rahastamisaotluste koostamine
Õppetöö toimus e-õppe kaudu, mida täiendasid seminarid.

Alates septembrist 2002 läbiti kursused arvuti algõppes, tekstitöötuses, tabelarvutuses, inglise keeles, karjäärikoolituses, tööõiguses, raamatupidamises, arvutidisainis ja projekti-kirjutamises. 15. septembril 2003 sooritati viimased testid, 150-st alustanud lõpetas kursused edukalt 56 inimest. Läbiti 11 kohustuslikku ja vastavalt valikule veel 7 spetsiaalkursust. Enamik meie kursusel osalejaist olid liikumispuudega, nad on valmis töötama kodus ja vabastavad sellega tööandja kulutustest töökoha sisustamisele, vajalikud

on vaid vastav tark- ja riistvara. Sellega kulutused tööjõule ettevõtja jaoks ei suurene, vaid hoopis vastupidi, kulutused kodukontori töötajale tulevad kokkuvõttes väiksemad kui kontoritöötajale.

Kuivõrd õppetöö toimus ja ka tööprotsess võib toimuda Interneti vahendusel, ei ole oluline ettevõtte või asutuse asukoht.

Ootame (koos)tööpakkumisi üle Eesti.

Info:
Tõnu Mugur
THINK-projekti administraator
e-post: tonu.mugur@mail.ee
tel.: 055 67 4168

Pilvedesse poodud lind

Aive Raudkivi on 36-aastane naine, kellel oktoobris 2003 täitus viis aastat lebamist Põhja-Eesti Regionaalhaigla palatites – esimesed aastad intensiivraviosakonnas, viimased neuroloogiaosakonnas. Neli aastat ei saanud ta väljuda palatiseinte vahelt rohkem kui mõne ootamatu protseduuri puhuks.

Aive eest hingab aparaat, ta ei saa iseseisvalt liigutada, häält teha ega neelata.

Aive Raudkivi

Tema väljendusi võib lugeda ta suult, aga täpsemat aimu ta mõtetest saab vaid tema poolt arvutisse tipitud teksti lugedes.

Nii raskesse tervislikku seisundisse sattus ta täiesti tervest noorest inimesest. Üliõpilasena tabas teda haigus nimega müasteenia. Aive jõuvarud kord kahanesid, kord kosusid, ent viis aastat tagasi pani tema loole kurva punkti entsefaliiti kandva puugi hammustus, mis halvas enamiku lihastest ja jättis ta hingamisaparaadi alla.

Paljud tema olukorras annaksid alla, muutuksid kibestunuks või ükskõikseks kogu maailma vastu, oodates vaid lõppu, mis aga ei pruugi saabuda niipea.

Aive lugu on vastupidine – tema tavaliselt heatahtliku ja väga terase pilgu eest ei jää varjule ükski elu ilming, olenemata sellest, et tema elu palatis, sõltumist hingamisaparaadi juhtme pikkusest, võiks vabalt võrrelda vanglaga. Aive otsiv vaim esitab pidevalt küsimusi, kuidas muuta elukorraldust paremaks, suhtumist erisustesse inimlikumaks, mõistvamaks ja milline võiks olla tema panus ühiskonnaellu. Novembris andis Aive välja raamatu, mis koosneb 16 kirjast, adresseeritud lähedastele ning tuttavatele, valminud viimase kahe aasta jooksul. Raamatu pealkiri "Pilvedesse poodud lind" on mugandus luuletaja Artur Alliksaarelt

ja väljendab kujundlikult olukorda, milles Aive viib. Kirjad annavad värvika ja eheda pildi autori hingemaailmast, teest, mis tuli läbi käia, kuni sai selgeks, et kõik, mida inimene on harjunud pidama eluks, on tema jaoks lõppenud.

Tundub lausa arusaamatuna, kust võtab autor kõikeläbiva positiivsuse. Raamatus on vaheldumisi säravate ning humoorikate olustikukirjeldustega meid kõiki puudutavad sügavamad teemad: mis on elus jääv, mis kaduv, milline on elutee lõppjaam ja mis kogu meie igapäevase rabelemise mõte.

Kingitus

Aive Raudkivi

Mäletan lasteaiaaegast, kuidas ema, Liisi ja mina olime köögis. Ema hoidis ühte jalga veenilaiendite pärast taburetil nagu alati ja rääkis: "Teie olete õnnelikud, sest teie olete terved. Mõni inimene ei näe või ei kuule, mõnel pole kätt või jalga. Need inimesed on väga õnnetus." Nii mõtles tollases ühiskonnas enamik inimesi ja täpselt nii ei tohiks mu meelest lapsi õpetada. Puuetega inimeste elu on lihtsalt mõnevõrra erinev tervete omast. Niimoodi õpetatud inimestel tekib ettekujutus, et füüsiline puue tähendab mingit kujuteldamatut kannatust ja neil võib kujuneda soodumus panna kohe plehku, kui mõni sant vaatevälja satub. Lastele tuleks õpetada, et vaegurid on samasugused inimesed nagu kõik teised, kuid nad vajavad erinevates olukordades abi, ja õnnetus on nad siis, kui keegi neid ei aita. Tavaliselt on puue siiski perekondlikuks tragöödiaks ja kurjaks needuseks. Ometi tean mitut inimest, kes on leidnud ennast just tänu neile raamidele, millega invaliidistumine on sundinud kohanema, ja kes on avalikult tunnistanud, et pärast sandiks jäämist on nende elu muutunud märksa sisukamaks.

Ma ei taha öelda, et kõik ihuhädadega inimesed on säravad ja head, loomulikult on ka nende seas igasuguseid tüüpe. Haigetelt ja puuetega inimestelt nõuab elu lihtsalt märksa rohkem kui tervetelt. Püüan oma puuet võtta võimalusena

Kahtlemata võib sellise lugeja jaoks, kes adrenaliiniannust taga ajab, Aive Raudkivi raamatus seiklusi nappida – neid on tema sellel eluperioodil, millest räägib raamat, lihtsalt vähevõitu olnud. Suurim seiklus ehk praegu käsil – teekond reaalellu tagasi.

Külli Reinup,
Eesti Lihasehaigete Selts

Siinkohal on ära toodud lühendatud versioon 11. kirjast, pealkirjaga "Kingitus", milles autor ahvatleb arutlema puudeline olemise üle.

elada enamikust inimestest erinevate reeglite alusel ja suunata oma jõupingutused allesjäänud oskuste rakendamisele. Teist võimalust minu arvates ei ole. Täisväärtuslikuks eluks on seda vähevõitu, kuid tänu teile suudan vahel suhtuda sellesse vähesesegi kui kingituseks saadud väljakutsesse. Minu müasteenia löi välja mu 23-ndal sünnipäeval ja sünnipäevaks saadakse ju kingitusi!

Ihuhädadega inimestel on rohkem aega ja põhjust elu üle järele mõelda ning keskenduda rohkem igavikulistele väärtustele. Inimestel, kes on konkurentsivõimelised Euroopa Liidu töajuturul, olümpiamängudel ja missivõistlustel, on seda hoopis raskem teha. Panen imeks, miks andis Looja inimesele nii mitmekesiselt võimalusi – tervel inimesel on ju väga raske mitte järele anda kõikvõimalikele ahvatlustele ja kiusatustele ning elada nii, nagu soovib Looja. Minul pole viimased neli aastat kordagi hakanud suu vett jooksma, ma ei tunne puudust kehakatetest, ma ei saa prahvatada välja kõike, mis keelel kibeleb ja mu keha, mis liigub vaid siis, kui keegi teine teda liigutab, ei saa kellelegi halba teha. Nii on kerge puhtakest mängida ja püüda elada Temale meelepärast elu. Küll pidi Looja olema armuhelde, kui Ta ei loonud kõiki inimesi sellisteks nagu mina praegu!

Kui oled maailmast minu kombel ära lõigatud, tundub see vähene, mis sulle alles on jäänud, eriliselt imelisena. Paari nädala eest nägin üle nelja aasta läbi lahtise akna õue. See oli sulaselge elujõud, mida voogas värskest õhust. Oli ehmata, kui roheline on tegelikult rohi ja kui sinine on taevas. Pilvede mängimine päikeseloojangul on minu silmis igal õhtul uus ime. Inimestel, kellel on võimalusi jalaga segada, on sellest raske aru saada. Siinsamas haiglas kuulsin raadiost saadet, milles kuulajad said otse stuudiosse helistada ja rääkida, mis nende elus viimasel ajal head on juhtunud. Teiste seas helistas üks vanamemm ja hakkas pajatama, kuidas ta haiglas, intensiivravi palatis roosid õhtupilvi vaadates oli tajunud, kui ilus on elu. Saatejuht, kelle nimigi kõlas positiivselt, muutus selle jutu peale tõredaks ja üritas memme juttu ära lõpetada, tema jaoks oli see järjekordne kuulaja, kes teemaga mööda pani – haige olemises ei saa ometi midagi head olla. Minu meelest oli memme jutt vägagi asjakohane – ma pole kunagi varem näinud nii ilusaid pilvi kui siit haigla akendest. Kui saaksin veel maal õunapuu all istuda ning oma poja ja õetütre möllamist vaadata, no see oleks juba päris paradiis! Väikesel printsil oli ka üheainsa roosiga küllalt tegemist, maapealne aed tuhandete roosidega tekitas temas peetumust ja hämmingut.

Vaegurite olemasolu puudutab terveid sügavalt. Mäletan, kui vapustatud olin kaheksakümnendate teisel poolel Hagi Šeini dokumentaalfilmi "Ratastoolitants" vaatamisest. Vene ajal olid puuetega inimesed ju nähtamatud; peale selle ühe jalaga mehe, kes meie kooliteele jääva garaaži ees alailma oma "Zapakat" putitas, polnud ma vaegureid näinud.

Nüüd haiglas lebades ütlevad peaaegu kõik mind esimest korda vaatama tulnud inimesed, et mõtlevad mu peale. See häirib mind, sageli kuuleb ju sääraseid väljendeid nagu "ratastooli aheldatud", "elu hammasrataste vahele jäänud", "tahab olla oma saatusest suurem", "peab sellest košmaarist välja tulema" jne. Tont teab, mida nende kasutajad kõik kokku võivad mõelda; kaua aega ei teinud ma ju midagi, lihtsalt lamasin. Kui omal jalal ringi liikusin

ja enda meelest kangesti tähtsate asjadega tegelesin, oli neid, kes minu peale mõtlesid, märksa vähem. Ilmselt on puuetega inimeste olemasolu faktis tervete jaoks oma sõnum, milline täpselt, seda teate teie paremini. Ehk avaldub selles mingi inimeseks-olemise eriline tahk, mis jääb tervete omavahelises läbikäimises varjule.

Suhtumisi puuetesse ja puuetega inimestesse on väga erinevaid. Kõige selle heasoovlikkuse taustal, mis mulle teie poolt on osaks saanud, hämmastavad mind väga inimesed, kelle meelest vaeguritel ei peaks üldse olema kohta päikese all. Ega mindki alati päris inimeseks ei peeta. Mõne inimese praktilist meelelaadi riivab, et minu peale aega, raha ja soojemaid tundeid kulutatakse: milleks on sellisele vaja seda, teist ja kolmandat? Ökonoomsem oleks ju teha üks süst ja asi korras. Küllile ütles üks muidu väga väarikas ja lahke härrasmees, et ta on lihtsalt rumal, et lootusetult haige inimese pärast oma närve kulutab. Niisugune mõttelaad annab ilmselt õiguse ka natsidele, kes omal ajal saatsid gaasikambritesse kõik, kel mingi viga küljes.

Negatiivse suhtumise taga on vahel lihtsalt teadmatus. Kunagi kasutas üks feministlike kalduvustega ajakirjanik Soome õitsval järjel sotsiaalhooldussüsteemist kirjutades väljendit "porganditele tehakse muusikateraapiat". Porgandite all pidas ta silmas sügava vaimse alaarenguga inimesi. Võibolla kõlab see ütlus mõne meelest vaimukalt, tegelikult on aga lihtsalt võhiklikult üleolev, takistades niimoodi mõtlejat nägemast, kui kirju on tegelikult Issanda loomaaed.

Mäletan raskete puuetega laste hooldekodu, *Sylvia-koti* Soomes. Sealsed kasvandikud olid täiesti ettearvamatud, iga kell võis mõni neist endast välja minna ning lärmi tõsta. Kuid klassikalisel muusikal oli neile müstiline mõju, klaverikontserdi ajal oli saal hiirvaikne. Jenny oli seal üks rahulikumaid lapsi. Elas ta mingis hoopis omaette maailmas. Igal hommikul, kui ta oma paksud prillid ette oli pannud, alustas ta mässu toolikorjul ootavate riiete vastu, mis tundusid Jennyle vaenulikud ja just selleks päevaks sobimatud. Kui meil on tavaks

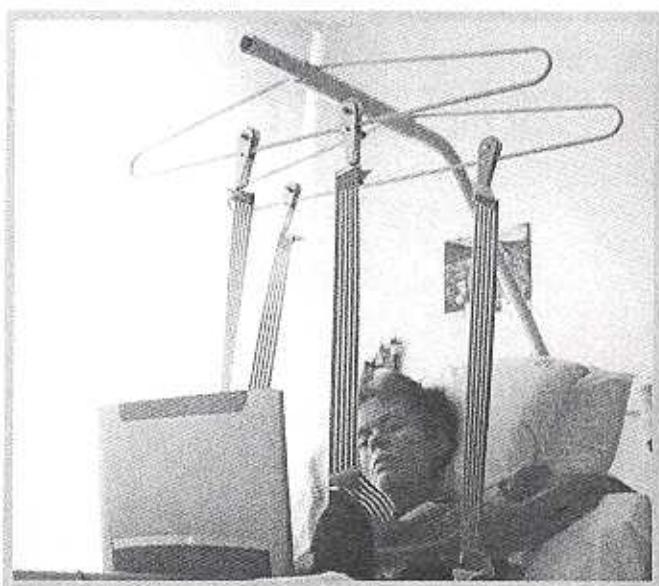
keskenduda asjadele endile, siis Jenny pööras rohkem tähelepanu varjudele ja ka nendega oli tal alatasa maid jagada. Pärast klaverikontserti tuli ta oma kipakal kõnnakul käsi-jalgu loopides üksi kodu poole ja jagas kontserdielamusi hääleka vaimustusega oma maailma ainult talle teadaolevate olenditega: "No oli vast hieno! Kiva!"

Tean kõrgharidusega inimest, kelle arvates niisugust muusikat üldse kuulata ei kõlba ja elamus, mille ma ise kontserdist sain, jäi Jenny omale ka kindlasti alla.

Meenutaksin seisukoha "porganditele tehakse muusikateraapiat" pooldajatele veel seda, et Jumal on andnud inimestele erinevalt porganditest osakese endast – hinge. Mis seehing on, seda keegi täpselt ei tea, teaduslikult hinge olemasolu määrata ju ei osata. Inimestele on antud teada vaid, et hing on "teel oma igavese koja poole" ülesandega tunnetada Jumalat. Kindel on ka, et intelli-

gentsusega inimhing küll seotud ei ole, ma ei tea ühtegi pühakirja, kus oleks välja toodud, kui kõrge IQ-ga olevusi Jumal juba inimeseks peab. Võimalik, et kõige ehedamalt väljendubki see tabamatu hing just inimestel, kellel vaimu õieti ei olegi.

Enamasti peetakse Jumala näo järgi loodud inimese elu pühaks. Ühiskonnad, kus selle tõdemusega käib kaasas küllaldane praktiline abi vaeguritele, on kindlasti ühe omanäolise palge võrra rikkamad. Neile võib puuetega inimeste olemasolu olla kingituseks. Ühiskonnad, kus vaeguritel ei ole võimalik saada korralikku haridust ja nad peavad rasvaste juustega kusagil kapi taga konutama või mis veel hullem – nad kogutakse tihedalt kokku mõnes kõrvalises kohas asuvasse varjupaika, kus neid elu lõpus ähvardab ühishauda matmine – nendele ühiskondadele on puuetega inimesed paraku ristiks, viletsuseks ja häbiplikiks.

Aive Raudkivi kirjutamas

Jõuluõhtul

Virve Osila

Millest mõttled, väikene tüdruk, lumisel metsateel?
Sinu kohal on pilvede raskus, valem vaikus on taga ja eel...
Millest mõttled, väikene tüdruk, kes sa seisad siin ammugi
Ja on tunda, et enam ei taha sa teha siit sammugi?

... Ma mõtlen end kaharaks kuuseks,
kel sooned ja süda on sees;
juured tukuvad külmunud mullas,
kerge värin on käbidest kees.
Ma kareda koore all tunnen
ennast elamisjanuselt,
sest kirvehirnu ma mõistsin
juba imikuvanusest.
Isaisadelt seemnete kaudu
olen pärinud valusad tõed:
igal jõulukuul viiakse metsast
minu kaunimad vennad ja õed.
Endal senini olnud on õnne,
ehetepuuks pole tahetud,
aga varsti, ma tunnen, saab läbi
minu elamisvahetus.
Tume oie jääb puhtasse laande,
kui tuleb mu minekuaeg;
vaigupisaraist lähevad rooste
mind hukanud kirved või saed.
Vaikib süda ja nõrgub soontest
välja viimane elamisihk
ja mu ilusat elutut keha
püüab asjatult soendada pihk...

Kurvad mõttled sul, väikene tüdruk, on siin lumisel metsateel.
Tule vaata, mul ühtegi kuuske ega oksigi pole reel.
Taskus tikud on, küünlapakk põues, väike pusar on kardagi,
Lähme, ehime elavat kuuske, ükski puu meid ei kardagi.

**Nõnda jõuluöö metsast mind leidis, aga tüdrukut polnudki seal;
tema kadus mu lapsepõlve, mis on ikka mu südame peal.
Küünlaleek heitis lumele varje, kuulsin kuuskede elamishäält
ja sain aru, et IGA ELU ON ALATI ELAMIST VÄÄRT.**

Vabariigi President võttis vastu puuetega inimesi

28.08.2003

Euroopa puuetega inimeste aasta puhul kutsus president Arnold Rüütel täna presidendi kantselei roosiaeda Eesti puuetega inimeste ühenduste esindajad. Vastuvõtule saabus hallile ilmale vaatamata paarsada inimest.

Vabariigi President rõhutas oma tervituskõnes, et oma kodanike heaolu väärtustava riigi üks püüdlusi on sotsiaalse ebavõrdsuse leevendamine, mistõttu peab ühiskond kandma hoolt, et tema liikmed ei satuks sotsiaalsesse isolatsiooni.

President Rüütel lausus, et ta on kindel, et võime tulevikku vaadata lootusrikkalt ning Eesti ühiskonda hakkab üha enam iseloomustama mitte ainult jõukus ja edumeelsus, vaid ka tolerants ja empaatia. Riigipea kutsus kõiki üles püüdlema selle poole, et Eestis tunneks iga inimene

end sama hästi kui ühtehoidvas perekonnas.

Vastuvõtule saabunuid tervitas ka sotsiaalminister Marko Pomerants, kes sõnas, et puuetega inimeste probleemidele lahenduste otsimine ei ole poliitiline või erakonnapoliitiline küsimus, mistõttu ei tohiks me jääda kinni olemasolevasse süsteemi, vaid tuleb püüda leida uusi lahendusi.

Vastuvõtul esines Eesti Pimedate Ühingu naisteansambel.

Presidendi kantselei

Kadriorus 28. augustil 2003

Pilte Vabariigi Presidendi vastuvõtt

INFOTELEFON

1 1 9

abiks ikka

AJAKIRI "Sinuga"

Toimetaja: Eha Leppik

Toimetuse kolleegium:

Kaia Kaldvee, Lissi Kurg, Kai Kukk

Kujundus: Reklaamiagentuur "Mast"

Eesti Puetega Inimeste Koda
Toompuiestee 10, 10137 Tallinn

Tel: 66 16 629, faks: 66 16 628

www.epikoda.ee

epikoda@epikoda.ee